

אורינט אקספרס

ביטאון לעניינים מזרח תיכוניים
מטעם תלמידי המחלקה ללימודי המזרח התיכון
אוניברסיטת בר-אילן
אלול תשס"ח – ספטמבר 2008

תוכן העניינים

[דבר המערכת](#) – עמ' 3

[הזמנה לטיול](#) – עמ' 4

[הזמנה לכנס Mazat.com](#) – עמ' 5

[אלג'יריה](#) – מאבק השפות באלג'יריה, חלק ראשון – יהל שרעבי – עמ' 6

[תימן](#) – סוף עידן החגי-גת בתימן? – ד"ר יוסי מן – עמ' 8

[הרשות הפלסטינית](#) – מפלגת השחרור האסלאמית, איום נוסף משטחי הרשות

הפלסטינית? – ציונית פתאל-קופרווסר – עמ' 11

[לבנון](#) – פסטיבל בעלבפ – דני נאור – עמ' 13

[אסלאם](#) – שתיקת הנשים: מילת נשים, הלכה או הפרה? – חן עמר – עמ' 15

[רגע היסטורי](#) – "מבצע רוטב" והמעורבות הישראלית במלחמת תימן – ד"ר יהודה בלנגה –

עמ' 18

[כתיבה באוריינט אקספרס](#) – עמ' 21

[קולות מן המזרח](#) – שירה תורכית – ד"ר אפרת אביב – עמ' 22

עורך: דני נאור

עורך אקדמי: ד"ר יוסי מן

כתובת לתגובות: orient.express.biu@gmail.com

© כל הזכויות שמורות למערכת אוריינט אקספרס

ההפצה מותרת. המעוניינים להשתמש בתכנים מתוך הגיליון יעשו זאת באישור מערכת

אוריינט אקספרס

דבר המערכת

בגיליון זה נתחיל בסדרה של שלוש כתבות העוסקות בנעשה באלג'יריה. הכתבות, פרי עטו של יהל שרעבי, יעסקו במאבק השפות המתרחש באלג'יריה. הכתבה הנוכחית סוקרת את מגוון השפות הנפוצות במדינה זו. הכתבות הבאות בסדרה יציגו את הצדדים הנאבקים באלג'יריה ואת השימוש שהם עושים בשפות. בנוסף נציג בגיליון את ענף גידול הגת בתימן, ענף אשר עלול למוטט את הכלכלה התימנית. בנוסף, ניתן רקע על מפלגת השחרור הפלסטינית, אשר מהווה אופוזיציה הן לפת"ח והן לארגון החמאס. כמו כן נציג את הפולמוס סביב מילת הנשים ואת היקף התופעה בעולם הערבי. כתבה נוספת, עוסקת בפסטיבל בבעלפא אשר נערך בלבנון. במדור השירה והתרבות, *קולות מן המזרח*, נגיש את השיר "הפור נפל" של המשורר התורכי ג'אן יוג'ל.

בגיליון זה פתחנו מדור חדש, *רגע היסטורי*, בו נציג אירועים היסטוריים אשר אירעו במזרח התיכון. היום במדור נביא את כתבתו על ד"ר יהודה בלנגה על מבצע "רוטב" והמעורבות הישראלית בתימן.

כמו בגיליונות הקודמים, צורת ההגשה של המאמרים היא מעין שלב ביניים בין האקדמי לעיתונאי. הכתבות מובאות ללא הערות שוליים רבות, אך עם נפח ומימד היסטורי. אנו משתדלים שלא לעסוק בפוליטיקה, אך לעיתים, ובמיוחד במדינה כשלנו, קשה שלא להתייחס אליה. הגישה בה אנו נוקטים היא גישה מקרבת, אנו מעוניינים להכיר את השכנים וזו המטרה שלנו.

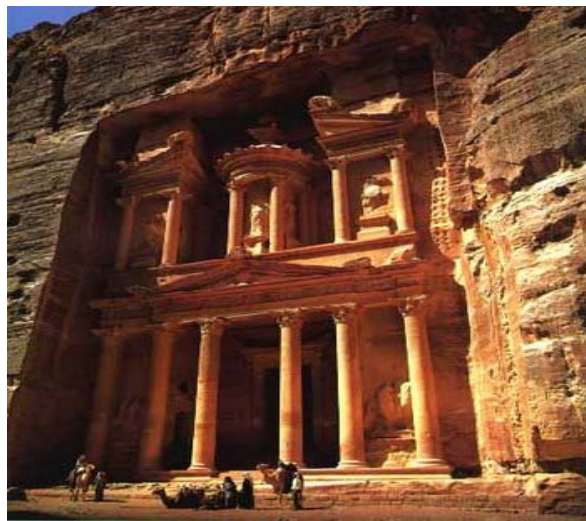
בברכת שנה טובה ומבורכת

צוות אוריינט אקספרס

בשער עם כיוון השעון:

- אורחאן פאמוק – סופר תורכי - התמונה נלקחה מתוך: http://fullmoonfever.files.wordpress.com/2007/10/pamuk_orhan-200505122.gif
- אום כולתום – התמונה נלקחה מתוך: <http://www.asharqalawsat.com/2006/06/02/images/tvsupplement.366186.jpg>
- היפאא והבי – התמונה נלקחה מתוך: <http://www.artonline.tv/Entertainment/NewsDetails.aspx?newsID=5877>
- נשיא מצרים חסני מבראכ – התמונה נלקחה מתוך: <http://www.assabeel.info/inside/print.asp?id=7375&version=6068§ion=80>
- שליט לוב, מעמר קדאפי – התמונה נלקחה מתוך: <http://foad5.blogfa.com/8609.aspx>
- הזמרת הלבנונית נאנסי עג'רם – התמונה נלקחה מתוך: <http://www.x3x2.com/vb/showthread.php?t=12044>
- הזמרת הלבנונית פירוז התמונה נלקחה מתוך: <http://www.drdcha.com/vb/showthread.php?t=53769>
- הסופר המצרי נגיב מחפוט – התמונה נלקחה מתוך: <http://www.misrians.com/event.php>

סטודנטים, הסלע האדום קורא לכם!

אמר שלמה המלך, החכם באדם, "טוב מראה עינים, מהלך-נפש" (קהלת: ו;ט). כל סטודנט אשר לומד לימודי מזרח-תיכון מעוניין לחוש, לראות, לשמוע וגם לטעום את המקומות, האישים והמאכלים אותם הכיר במסגרת לימודיו. הרי שמלבד האווירה המצטיירת מן הכתובים אין דבר טוב יותר "ממראה עיניים", כדי לספוג את האווירה המזרח-תיכונית העוטפת אותנו.

במסגרת יוזמה אישית מתארגנת קבוצה לטיול בן יום אחד לאתר שהוכרז כאחד משבעת פלאי תבל החדשים – פטרה. סטודנטים אשר מעוניינים להצטרף לחוויה המדהימה מוזמנים ליצור קשר עם ד"ר יהודה בלנגה במייל: aurora644@gmail.com. מספר המקומות מוגבל!

Mazat.Com

פורום הרצאות לסטודנטים לתארים מתקדמים

הפקולטה למדעי היהדות
המחלקה ללימודי המזרח התיכון
אוניברסיטת בר-אילן
המפגש הרביעי של הפורום שיתקיים אי"ה
ביום חמישי ה-4 בדצמבר 2008 באולם "בק"
אוניברסיטת בר אילן

לוח הזמנים:

14:00 – 14:30 – התכנסות וכיבוד קל

14:30 – 14:45 – דברי ברכה מאת ד"ר זאב מגן ראש המחלקה.

14:45 – 15:00 – דברי ברכה מאת פרופ' מיכאל מ' לסקר מייסד הפורום מטעם סגל המרצים במחלקה.

15:00 – 15:15 – דברי ברכה מאת מר יהל שרעבי נציג הסטודנטים לתארים מתקדמים במחלקה.

המרצים ונושאי ההרצאות

15:15 – 15:50 - אסף רגב – מכון מגיד, האוניברסיטה העברית בירושלים, אוניברסיטת חיפה והאגף להשכלת מבוגרים במשרד החינוך "ישראל בראי הקריקטורה הערבית והמוסלמית".

15:50 – 16:25 - עידו זלקוביץ, החוג להיסטוריה של המזרח התיכון, אוניברסיטת חיפה, "שיח אסלאמי, זהות לאומית ומאבק מזוין בתנועת הפתח: היבטים חברתיים, תרבותיים ופוליטיים".

16:25 – 16:40 – הפסקה.

16:40 – 17:15 - ד"ר אודי בלנגה, המחלקה ללימודי המזרח התיכון, אוניברסיטת בר-אילן "בעקבות השלום האבוד": יזמותו המדיניות של סאדאת בין 1971 – 1973.

17:15 – 17:50 – אורלי רחמימאן – המחלקה ללימודי המזרח התיכון, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב "זהות יהודי איראן: בין פזורה למולדת".

17:50 – 18:25 – אסף יופה, החוג להיסטוריה של המזרח התיכון ואסלאם, אוניברסיטת חיפה "מדיניות כלכלית במשק רנטיירי למחצה – המקרה של עומאן".

18:25 – 18:40 - דברי סיכום: פרופ' מיכאל מ' לסקר.

אלג'יריה

מאבק השפות באלג'יריה – חלק

ראשון

מאז מותו של נשיא אלג'יריה חואירי בומדיין בשנת 1978, מתנהל באלג'יריה מאבק דמים בין שני גושים פוליטיים מרכזיים. הגוש הראשון הינו גוש אסלאמיסטי-מיליטנטי השואף לשנות את פני המדינה ולהעניק לה גוון אסלאמי. גוש זה נוקט במדיניות פרו-ערבית. הגוש השני כולל את הממסד השלטוני, האליטה החברתית כלכלית ותנועת ה-FLN השואפים לשמר את זהותה של אלג'יריה. הפילוג בין שני הצדדים כה עמוק, עד כי לא נראה שיש סיכוי לפיוס בין המחנות. אל מאבק זה הצטרף גוש שלישי והוא האוכלוסייה הברברית¹ האלג'ירית (תושביה המקוריים של אלג'יריה לפני הכיבוש האסלאמי של אלג'יריה, במאה השמינית לספירה) השואפת לשמר את זהותה ותרבותה האתנית, בתוך המדינה האלג'ירית.

החל משנות התשעים קיבל המאבק הפנימי באלג'יריה אופי אלים במיוחד ונהרגו בו למעלה מ-100,000 בני אדם. אחד הביטויים למאבק האלג'ירי הפנים-חברתי המתמשך, הוא הויכוח על השפה הרשמית. המאבק הינו בין השפות הערבית, הצרפתית והשפה הקאבילית² (ברברית) בניב

התמאזיעית. זהו בעצם מאבק על זהותה הלאומית והאתנית של החברה באלג'יריה.

על פי נתונים שפורסמו בשנת 2004

חיים באלג'יריה כ-32,531,853 בני אדם.³ 85% מתושבי אלג'יריה הינם ערבים, 14% הינם ברברים. האחוז הנותר מייצג את התושבים האירופאים, הנוצרים והיהודים של אלג'יריה. 70% מן האוכלוסייה הינם יודעי קרוא וכתוב.⁴ אוכלוסייה זו דוברת כ-18 שפות, אשר שלוש העיקריות הן ערבית צרפתית וברברית בניב התמאזיעית. השפות האחרות הינן ניבים של השפה הברברית.

83% מן האוכלוסייה האלג'ירית

דוברים ערבית (הניבים המקובלים באלג'יריה הם: ניב קונסטנטיין, ניב אלג'יר וניב אוראן – שמות המחוזות האלג'יריים).⁵ ערבית, מדוברת ברחוב, בשווקים, בבתי הספר ובתקשורת על סוגיה השונים.

כ-0.3% מן האוכלוסייה האלג'ירית

דוברים צרפתית. למרות זאת, הצרפתית היא השפה הדומיננטית בקרב חוגי השלטון, האליטה התרבותית-חברתית, הסטודנטים (הצרפתית הינה השפה בה לומדים ונבחנים באוניברסיטאות) והעובדים בתעשיית הנפט והגז. הצרפתית נפוצה בעיקר בערים הגדולות. היא נשמעת גם תודות לתיירות הצרפתית באלג'יריה. צרפתים רבים נופשים לחופיה של אלג'יריה, בעירות הנמל עננאבא, סקיקדא, ח'תאבי, קלו, ועוד. ערי קיט אלו המשתרעות לחופיה של אלג'יריה ומדינות

¹ המילה ברברי Berber, מקורה בשפה הלטינית שנתנה למילה הזו פירוש בעל סממן חיובי לאדם, שנולד חופשי או משוחרר. בעוד שהשפה הערבית פירשה את המילה באופן שלילי, ברברי Barbari, שהיא מילה גנאי שבאה לתאר אדם פרימיטיבי או אדם שאינו מושתת לקונצנוס החברתי, אדם שנמצא מחוץ לאג'נדה כלשהי. ראה: Jamil M. Abun-Nasr, *A History of the Maghrib in the Islamic Period*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1987), p. 2.

² מקור המילה קאבילי הוא בשפה הערבית, שפירושה איש השבט. כך, כונתה השפה של הברברים על ידי הערבים כבר בראשית הכיבוש הערבי, כינוי זה דבק בהם עד היום.

³ אלג'יריה ניצבת במקום ה-39 בעולם בכמות האוכלוסייה, שיעור גידול האוכלוסין בה הוא 1.28% זאת על פי נתונים מעודכנים ליולי 2004 כפי שפורסמו באתר ה-CIA – The World Fact book, <http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/rankorder/2119rank.html>

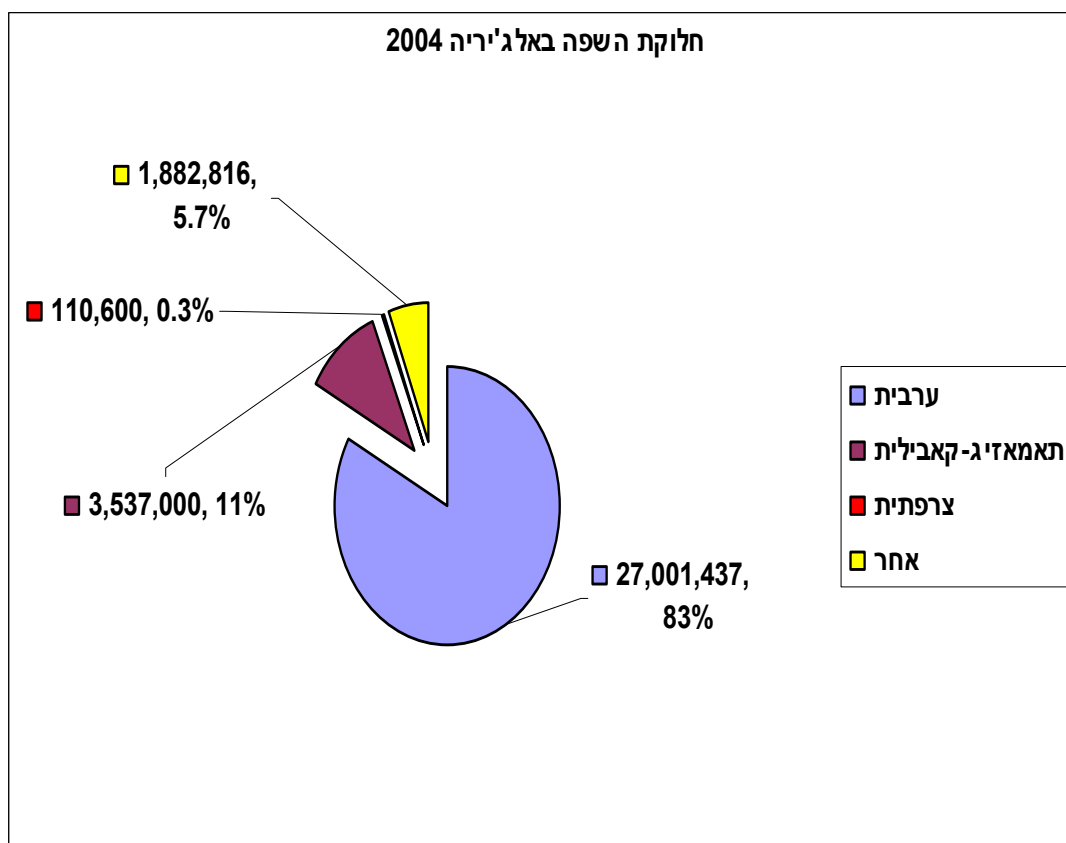
⁴ שם, CIA – World Fact book, 78.8% גברים ו-61% מהנשים יודעים קרוא וכתוב מעל גיל 15.

⁵ ראה נתונים אלו:

www.ethnologue.com/show_country.asp?name=Algeria

הוכרה כשפה לאומית באלג'יריה לצד השפה הערבית רק בתיקון לחוקה שהתבצע ב-10 באפריל 2002 על ידי הנשיא עבד אלעזיז בוטפליקה שנבחר בשנת 1999. לאור נתונים אלו ניתן לנתח את השפה המדוברת באלג'יריה ביחס לכמות התושבים, על פי הגרף כדלהלן:⁷

המגרב, משמשים את תושבי מערב אירופה כמקום נופש בחודשי החורף הקרים. השפה הקאבילית שגורה בפייהם של למעלה מ-2,537,000 מתושבי אלג'יריה, המהווים כ-8% בלבד, מכלל האוכלוסייה.⁶ השפה מסווגת כאפרו-אסייתית, והיא משמשת את תושבי חבל הקאביליא, שמוצאם מהשבטים הברברים שהיו באזור עוד לפני הכיבוש הערבי. השפה הקאבילית, מדוברת ברחוב, באירועי התרבות, בתוך המשפחה ובקרב אלג'ירים ממוצא ברברי שהתיישבו בבלגיה וצרפת. השפה הקאבילית

⁶ <http://www.ethnologue.com>. ראוי לציין כי 2,537,000 הוא מספר התושבים הדוברים את השפה הקאבילית, כפי שנמדד בשנת 1995, כאשר יש מי שטוען, שבשנת 1998 היו כ-6,000,000 תושבים באלג'יריה שדוברים את השפה הקאבילית. אני העדפתי לנקוט בגישה האובייקטיבית ולהסתמך על מספרי המינימום, לא ייתכן, שבמהלך 3 שנים האוכלוסייה הכפילה עצמה. זאת ועוד, ניתן להסביר את הכפלת הנתונים, בשל המאבק על השפה באלג'יריה בכלל, והמאבק הפוליטי וחברתי, בפרט.

⁷ הוכן על ידי המחבר וכל הנתונים מעודכנים לשנת 2004. באחוזים, נתונים אלו תקפים גם להיום.

האליטה השלטונית המעונוינת לשמר את המצב הקיים באלג'יריה. הגוש השלישי הוא גוש הברברים, הדורשים מהשלטון אוטונומיה תרבותית-חברתית ועצמאית. כיצד באים מאבקים אלו לידי ביטוי? על כך בגיליונות הקרובים.

יהל שרעבי

תימן

סוף עידן החגיג-גת בתימן?

תימן המזדמן לעיר צנעא בשעות הצהריים ימצא את בירת תימן ריקה מאדם. בעלי המסעדות מאיצים בסועדים לסיים את ארוחתם, השוטרים מסיימים את משמרתם, בתי החולים מתרוקנים מאדם ואפילו כוחות הצבא מפסיקים את האימונים לטובת המנהג הלאומי- לעיסת גת. בשעות הצהריים המוקדמות מתכנסים צעירים ומבוגרים במקומות שונים לטובת טקס לעיסת הגת, שנמשך לכל הפחות ארבע שעות ולעיתים מסתיים רק לאחר 10 שעות. אזרחי המדינה מסרבים לוותר על המנהג גם בשעת משבר. בעת מלחמת האזרחים במדינה (1962-1970),¹ נהגו הכוחות להפסיק את הלחימה בין השעות 14:00 - 18:00 לטובת הטקס המסורתי.

עלי הגת הגיעו אל תימן מאתיופיה במאה החמש עשרה. לעיסת הגת הפכה לתחביב הלאומי בתימן. תשעים אחוזים מתושבי תימן לועסים את העלים שמקורם באתיופיה ואשר גורמים לעליזות, תחושת אופוריה קלה, התרגשות, ערנות מוגברת, כושר ריכוז, ביטחון עצמי, ידידותיות,

המונח "אחר" בדיאגראמה שלעיל מתייחס אל שאר השפות המדוברות באלג'יריה. בצפון מזרח חבל הקאביליא בשלוחות הרי האטלס, מדברים כ-1,400,000 איש את שפת השַׁאוּיָא, (Shawiya). כמו כן, קיימת השפה המכונה שְׁנוּא, (Chenoua) והיא מדוברת על ידי כ-75,000-15,000 בני אדם בערים שונות ברחבי אלג'יריה, כגון חמאדיא, דאמוס, אוד, לאעי'א, סידי-עמאר ועוד. בדרום מחוז קונסטאנטין יש כחמשת אלפים איש לערך, הדוברים את שפת התאגרגרנט, Tagargrent.

כ-25,000 איש באלג'יריה דוברים את שפת התמאשקית, Tamashekin. במערב אלג'יריה דוברים את השפה הטאריפית, Tarifit, כ-15,000 בני אדם, לערך. במרכז המדינה יש כ-40,000 איש דוברים את השפה התזנאטית, Taznatit. כ-70,000 איש המתגוררים כ-330 קילומטרים דרומית לעיר הבירה אלג'יר, דוברים את שפת התמזאבת, Tumzabt, הידועה בערבית בשם מְזַאב. שפה נוספת השגורה בפייהם של כ-9,000 איש, היושבים בדרום אלג'יריה, היא שפת הטדיקלת תמאזיעית, Tidikelt Tamazight. השפה האחרונה הידועה כמדוברת באלג'יריה היא תמאסין תמאזיעית, Temachine Tamazight, את השפה הזו דוברים כ-6,000 איש.⁸

ריבוי השפות באלג'יריה הוביל להתגבשות שלושה גושים מרכזיים הנאבקים זה בזה. הגוש הראשון הוא התנועות האסלאמיות הנאבקות מאבק צבאי ואלים באלג'יריה. הגוש השני הוא

¹ בשנת 1962 פרצה מלחמת אזרחים בתימן בין נאמי הכוחות המלוכניים ובין כוחות מהפכנים שביקשו לשנות את פניה של המונרכיה לרפובליקה. המלחמה הסתיימה בשנת 1970 לאחר שהכוחות המהפכנים הבטיחו את שליטתם במדינה.

⁸ <http://www.ethnologue.com>

את הגת כגורם מעצב וכסמל לערבות ההדדית של תושבי דרום חצי האי ערב. רבים במדינה רואים בלעיסת גת, שריד היסטורי לתימן המסורתית וביטוי לייחודיותה בעולם הערבי.

במשך עשרות שנים נשענה הכלכלה התימנית על גידולי הגת. עד לאחרונה היווה הגת שליש מהתל"ג המקומי וההכנסות ממכירתו נאמדו ב-2.3 מיליארד דולר בשנה. היתרון של הגת נעוץ בהשקעה הנמוכה בגידול ביחס להכנסות הגבוהות ממכירתו. במדינות שמרניות כדוגמת סעודיה, שבהן נאסר הגת מסיבות דתיות, הוא נמכר בשוק השחור בכסף רב. מלבד זאת, בניגוד לגידולים רבים הרי שהגת עמיד בפני מרבית המזיקים והמחלות שפוגעות בצמחייה באזור חצי האי ערב. הגת גדל ברוב סוגי האדמה ומכיוון שהביקוש הוא בעיקר לעלים צעירים הרי שאין צורך להמתין תקופה ארוכה עד לקטיף. כמו כן הגת הנו גידול רב שנתי ולפיכך העובדים בתחום זה אינם סובלים מאבטלה כמו פועלים העובדים בגידולים עונתיים. התוצאה היא שהרווח הממוצע על שדה גת שגודלו כ-1000 דונם עומד על 40,000 דולר בעוד שבאזורים הסמוכים לסעודיה הרווח מרקיע ל-90,000 דולר. בעשור האחרון בעקבות הרחבת הכבישים והתשתית האזרחית במדינה, נרשם גידול במספר שדות הגת בתימן וכתוצאה מכך ננטשו גידולים מסורתיים כמו חיטה וכותנה.

בשנים האחרונות קיימים סימנים המעידים כי הגת הופך למעמסה על הכלכלה התימנית. העובדה כי 80% מצריכת המים במדינה מופנית לטובת תעשיית הגת, גוררת ביקורת מצד הממשלה כי גידול זה מהווה גורם מרכזי בהידלדלות מקורות המים בתימן. הגידול הניכר באוכלוסייה שנאמד בשלושה אחוזים בשנה, מחייב את הממשלה

שביעות רצון, זרימת רעיונות למוח ועידוד הדיבור. על מנת להגיע לפורקן החושים נהוג ללעוס את העלים הצעירים בזה אחר זה, וכל עלה המוכנס לפה יוצר אט אט בליטה בצד הפה שבו נלעס הגת.

מעמדו של הגת בחברה התימנית בא לידי ביטוי בהיתר ההלכתי של חכמי הדת ללעוס גת. החל מהמאה ה-16 ישנה הסכמה בקרב אנשי הדת השיעים והסונים כי אין איסור על השימוש בגת. גם בקרב המתנגדים לגת, ישנה הסכמה כי הוא עדיף על שתיית יין וכי הצמח מסייע למאמינים להישאר ערניים בעת התפילות. למרות זאת, בעשור האחרון בעקבות עליית מעמדם של אנשי אל-קאעידה במדינה, ניצת מחדש הויכוח על מעמדו של הגת. אנשי אל-קאעידה יוצאים נגד התחביב הלאומי וטוענים כי הוא גורם לאווירת פורקן במדינה המוסלמית.

התכנסות ציבורית בתימן לשם לעיסת גת (מקור: Foreign Area Officer Association)

בשנות השבעים השתלט המעמד הגבוה בתימן על תעשיית הגת לאחר שנישל את בני המעמד הנמוך מתעשייה זו לטובת גידול חיטה. כיום, בעידן של גלובליזציה ואובדן זהות לאומית מזהים אזרחי המדינה

ואף הודיע לא מכבר כי הוא מפסיק ללעוס גת. כמו כן הודיעה הממשלה על תוכנית להגבלת שטחי הגידול של הצמח וכן הורתה למנוע מצעירים מתחת לגיל 17 לעשות שימוש בגת. בעקבות הנשיא הצטרפו גם אנשי דת למאבק. גורמים קנאים בתימן הכריזו מלחמה על מגדלי הגת ופתחו בגל אלימות נגד נשים שעשו שימוש בצמח ולטענת גורמים אסלאמיים הידרדרו לזנות.

למרות כוונותיה של הממשלה נראה כי הדרך ארוכה עד להשלמת המהפכה. רבים מחברי הממשלה, המנהל וכוחות הביטחון, מתפרנסים בצורה ישירה ועקיפה מגידול הגת. ראשי השבטים שנוטלים חלק בפרלמנט מחזיקים בשטחי גת באזורים שונים במדינה. פקידי המנהל מתפרנסים מהשוחד שמעניקים להם מגדלי הגת בתמורה להגדלת שטחי הגידול וצמצום המס על המים. כל אלו הופכים את המלחמה במגדלי הגת לחסרת משמעות. ואולם בשנים הבאות לא תוכל ממשלת תימן להתעלם מהנזק שגורם הגת לכלכלה ולחברה המקומית. על מנת למנוע קריסה של כלל המערכות במדינה תאלץ ההנהגה התימנית לנקוט יד קשה נגד ראשי התעשייה ולהגביל את השימוש בגת בקרב תושבי המדינה.

ד"ר יוסי מן

לצמצם בצורה ניכרת את השקיית שדות הגת, אם ברצונה למנוע משבר מים חמור כבר בעתיד הקרוב. כמו כן בעקבות זניחת הגידולים המסורתיים לטובת הגת, נאלצת תימן לייבא 85% ממוצרי המזון הבסיסיים. עליית מחירי המזון בשנה האחרונה חשפה את תימן למשבר כלכלי והומניטארי חמור. כך למשל, בשנה האחרונה עלה מ-46% ל-50% מספר הילדים התימנים הסובלים מתת תזונה.

צריכת הגת אף פוגעת ביכולת ההשקעה של האזרחים בדור העתיד ובעיקר ביכולתם לממן חינוך גבוה עבור ילדיהם. על פי מחקר שהתפרסם לאחרונה, אזרח תימני מוציא לפחות 40% ממשכורתו על רכישת גת וההוצאות הנלוות לכך. הגת אף גורם לירידה משמעותית בהכנסות המדינה מפעילות עסקית. מרבית העסקים בתימן נסגרים בשעה 13:30 לטובת המנהג הלאומי, ונפתחים למחרת בשעה 8:00 בבוקר. לבסוף, בעקבות העלייה בצריכת גת בקרב צעירים, עלה בשנים האחרונות אחוז משתמשי הסמים הקשים ובעקבות כך נרשם גם גידול בפשיעה המקומית.

שדה גת בתימן (מקור Reuters)

ממשלת תימן ערה לנזק המצטבר של הגת והחלה בשנים האחרונות בתוכנית לצמצום צריכתו. בשנה האחרונה הצטרף גם נשיא המדינה עלי עבדאללה צאלח למאבק,

הרשות הפלסטינית

רעיונותיו יפעלו הכוחות האסלאמיים באזור לסילוק המשטרים הערביים החילוניים.

במרוצת השנים הצליחה המפלגה להקים תשתית ענפה ברחבי העולם הערבי והאסלאמי, בדגש על מרכז ודרום מזרח אסיה וכן בקרב קהילות אסלאמיות באירופה, בצפון אמריקה, באסיה ובאוסטרליה.² "מפלגת השחרור האסלאמית" פועלת כיום גם בשטחי "הרשות הפלסטינית", בעיקר באזור יהודה ושומרון. מדיניותה של המפלגה מהווה אנטיזה לקו המדיני של הרשות הפלסטינית והחמאס. ראשיה מתנגדים לכל סטייה מעקרונות האסלאם המקוריים ואינם מוכנים לקבל כל עמדה פרגמטית, גם במידה ומדובר בעמדה טקטית. "גרעין קשה" של המפלגה פועל בירושלים, ואנשיה שמים דגש מיוחד על המאבק לשחרור מסגד אל-אקצא. בשנים האחרונות בלטו פעילי המפלגה באירועים אלימים שאירעו במסגד, והופנו בעיקר נגד נציגים ערביים רשמיים וכן כלפי שליטים וראשי מדינות. כך למשל, אנשי המפלגה עמדו מאחורי תקיפת שר החוץ המצרי אחמד מאהר בחודש דצמבר 2003.

בראיון לעיתון הכויתני "אלג'רידה" שנערך בחודש יוני 2008 הציג ח'אלד סעיד, מבכירי מפלגת השחרור ביהודה ושומרון את עיקרי תפיסת העולם של המפלגה:

- **האסלאם, הח'ליפות והג'יהאד הם שלושת היסודות הרעיוניים של המפלגה, והיא שואפת לאחד את האומה האסלאמית סביבם.** לטענת

מפלגת השחרור האסלאמית –

איום נוסף משטחי "הרשות

הפלסטינית"?

"מפלגת השחרור האסלאמית" ("חזב אל-תחריר אל-אסלאמי") היא תנועה פוליטית בעלת אופי אסלאמי רדיקאלי, שהוקמה בשנת 1953 במזרח ירושלים. מייסד התנועה הוא תקי אל-דין אל-נבהאני, ששימש כשופט בבית הדין השרעי בירושלים וקרא לכוון מחדש את הח'ליפות האסלאמית,¹ תוך החלת החוק האסלאמי על תושבי המזרח התיכון. הוא סבר כי באמצעות הטפה (דעוה) והטמעה הדרגתית וארוכת טווח של

¹ המוסלמים מאמינים כי הח'ליפות היא היישום של השליחות של הנביאים (אדם, נח, אברהם, משה, ועד לישו ומחמד) כמוסד שנועד להגן ולשלוט במוסלמים על פי החוק של אללה (בקראן וביקום), כאשר המבנה של המוסד הזה מחקה את מבנה השמים ("מולכיה" - ממשלה) והארץ ("אומה" - עם). ישנן מקבילות מסוימות בין הח'ליפות לבין האפיפיורות, תפקיד שבדומה לח'ליפה כלל סמכויות רוחניות, צבאיות ופוליטיות בתקופות שונות, וכן היו מאבקים רבים על כיסאו ועל מהותו של התפקיד עצמו. ערב מלחמת העולם הראשונה, הח'ליפות העות'מאנית ייצגה את הישות האסלאמית העצמאית הגדולה והחזקה ביותר. אך השליטים של המדינה העות'מאנית כמעט ולא השתמשו בתואר זה מסיבות פוליטיות. ב-3 במרץ 1924, הנשיא של הרפובליקה התורכית, מצטפא כמאל אתאטורק, ביטל חוקתית את מוסד הח'ליפות, כחלק מן הרפורמות שערך. הסמכויות של הח'ליף הועברו לפרלמנט של מדינת הלאום התורכית החדשה, והתואר מאז לא היה בשימוש.

² מרכז המידע למודיעין וטרור, "השטחים כזירת פעילות של גורמים אסלאמיים קיצוניים הן בעלי אופי מקומי והן בעלי אופי בינלאומי – מפלגת השחרור האסלאמית כמקרה מבחן", ינואר 2004.

עד מלחמת ששת הימים פעלה מפלגת השחרור ביהודה ושומרון כגוף מחתרתי אופוזיציוני למשטר הירדני. בין השנים 1967-1977 היא הקפיאה את פעילותה מחשש שממשלת ישראל תנקוט בצעדים נגד המפלגה ופעיליה. ואולם פעילותה חודשה בהדרגה מאז ראשית שנות התשעים, בעיקר לאחר כינון "הרשות הפלסטינית". התחזקותה של המפלגה תחת שלטון הרשות הפלסטינית לא הייתה טבעית. שכן, אנשי המפלגה מתנגדים לרשות הפלסטינית ורואים בה ישות לא חוקית. במהלך האנתפאצה השנייה גברה פעילותה של המפלגה והמגמה נמשכה גם לאחר ניצחון החמאס בבחירות. בסקר שנערך בחודש אפריל 2006 בשטחי הרשות הפלסטינית עולה כי 13.7 אחוזים מהאוכלוסייה הפלסטינית תומכים במודל של חליפות אסלאמית כשיטת ממשל רצויה ב"רשות הפלסטינית".³

העוינות שמגלה מפלגת השחרור כלפי "הרשות הפלסטינית", לא פוסחת על תנועת החמאס. מנהיגי המפלגה מתנגדים לתפיסותיה של תנועת החמאס ורואים בדרכיה סטייה מעקרונות האסלאם. בעוד שמפלגת השחרור רואה בהטפה כלי להכשרת הלבבות בקרב האוכלוסייה לקראת השתלטות בכוח על כל המשטרים הכופרים באזור, הרי שתנועת החמאס מסתפקת בהקמת מדינה אסלאמית בפלסטין וגם זאת ללא הקפדה מלאה על השלטת חוקי האסלאם. מלבד זאת, מפלגת השחרור רואה בג'יהאד כלי בלעדי לשחרור פלסטין, זאת בניגוד לחמאס, שרואה במלחמת הג'יהאד כלי עיקרי, אך לא בלעדי, להשגת יעד זה.

סעיד "היסוד עליו מתבסס הארגון הוא האסלאם והמפלגה חותרת לחדש את החיים האסלאמיים באמצעות הקמת החליפות והפצת האסלאם לעולם דרך הדעוה והג'יהאד".

• שחרור המדינה הפלסטינית יושג

רק באמצעות הג'יהאד והשמדת ישראל – זוהי משימת החליפות

האסלאמית לכשתקום. בכתבה טען סעיד כי "בעיית פלסטין היא אחת הבעיות החשובות של המוסלמים ופלסטין לא תשחרר אלא בדרך הג'יהאד. אולם, הג'יהאד הנדרש הוא כזה שמסוגל לשחרר את כולה ולטהר את פלסטין מישות היהודים. לכן אפוא אנו קוראים לאומה ליטול על עצמה את תפקידה כלפי פלסטין ולהניע את צבאותיה כדי להיחלץ מן הכיבוש... מי שמונע מהצבאות לפעול הם שליטי המדינות האסלאמיות... יש לסלק אותם ולהישבע לשליט נאמן שיפקד על הצבאות לשחרור פלסטין".

• הפלה בכוח הזרוע של המשטרים החילוניים במדינות ערב ובעולם המוסלמי משום שהם בוגדים בדרך האסלאם.

³ Near East Consulting, A Palestinian Perceptions Update: April 2006.

האכזבה מתנועת החמאס והמשך המצוקות הכלכליות והחברתיות בשטחי הרשות הפלסטינית עלולים לחזק את המפלגה ולהרחיב בהדרגה את בסיס התמיכה בה. בעתיד הקרוב עלולה "מפלגת השחרור האסלאמית" להפוך לאתגר נוסף עבור "הרשות הפלסטינית", ואף עבור החמאס". בשלב זה מפלגת השחרור אינה מעורבת בפעילות טרור בשטחי הרשות הפלסטינית והיא מתמקדת בפעילות של הטפה והטמעת תפיסותיה בקרב האוכלוסייה. ואולם האידיאולוגיה הרדיקלית של המפלגה עלולה להפוך את פעיליה לפוטנציאל נוח לגיוס ולהפעלה במשימות טרור של ארגוני טרור אסלאמיים אחרים.

ציונית פתאל-קופרוור

לבנון

פסטיבל בעלבפ

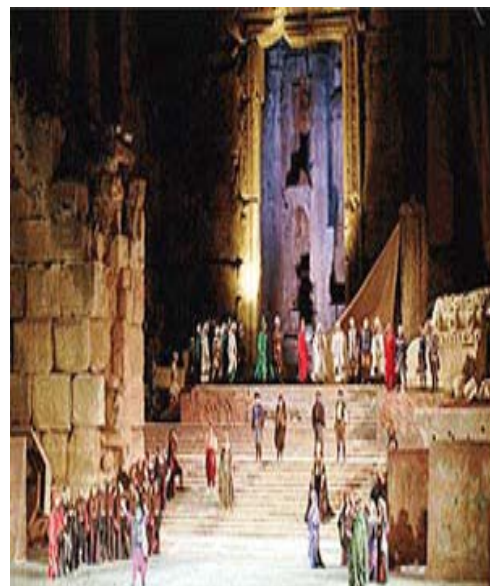
גל האומנים הזרים שפוקד את ישראל, ובראשם פול מקרטני, לא פוסח על לבנון. לאחר שנתיים של הפסקה שב ומתקיים פסטיבל בעלבפ בלבנון בו נוטלים חלק אומנים מכל רחבי העולם. חידוש הפסטיבל מסמל את החייאת החיים התרבותיים במדינה ואת השאיפה ליצירת יציבות והבנה בין העדות והפגלים השונים.

פסטיבל בעלבפ הוא אחד מסמליה האמנותיים של לבנון. הוא מתקיים בכל שנה בין החודשים יולי ואוגוסט במתחם העתיקות הרומיות בבעלבפ שבאזור בקעת הלבנון. בפסטיבל מתארחים אומנים ומוסיקאים מכל העולם ומכל הסגנונות האמנותיים, החל ממוסיקת פופ וכלה באופרה ומוסיקה קלאסית. בנוסף נערכים בפסטיבל מופעי מחול ובלט וכן הצגות

בשנים האחרונות מציגה מפלגת השחרור את מצעה בפומבי כאלטרנטיבה אידיאולוגית ופוליטית לחמאס, זאת לצד המשך כפירתה ב"רשות הפלסטינית". במסגרת זאת היא ניהלה מאבק להחרמת הבחירות למועצה המחוקקת הפלסטינית. כך למשל, לאחר ניצחון החמאס בבחירות קראו פעיליה למנהיגי החמאס לוותר על השלטון כביטוי לחוסר הרלוונטיות של הרשות הפלסטינית. המפגן הבולט ביותר של המפלגה היה הובלת המחאה בערים הפלסטיניות ביהודה ושומרון נגד ועידת אנאפוליס שנערכה בחודש נובמבר 2007, תחת הכותרת "פלסטין תשחרר ע"י התקדמות הצבאות ולא ע"י התקדמות המשא ומתן". מסע תעמולה זה נוהל תוך התעלמות מהאיסור שהטילה הרשות הפלסטינית על קיום הפגנות כלשהן.

מעודדת מהתרחבות התמיכה בה, הגדילה השנה מפלגת השחרור את היקף האירועים לציון יום השנה ה-84 לביטול הח'ליפות העות'מאנית. בין ה-30 ביולי ועד ה-2 באוגוסט 2008 תכננה המפלגה עצרות במספר רב של ערים ביהודה ושומרון. עצרות אלו היו אמורים להיערך גם מחוץ לאזורי פעילותה המובהקים של המפלגה כדוגמת חברון ורמאללה. ואולם מפגן הכוח של המפלגה, עורר חשש בקרב כוחות הביטחון הפלסטיניים ביהודה ושומרון, ואלה מיהרו למנוע בכוח את העצרות המתוכננות. בתגובה פרסמה התנועה ב-24 ביולי גילוי דעת שהופץ בכל שטחי הרשות הפלסטינית, בו האשימה את "הרשות" בכפירה ובהתנגדות לח'ליפות. היא אף קראה לצבור הפלסטיני להתנגד לכל מי שעוין את רעיון הקמת הח'ליפות האסלאמית בכל האמצעים שעומדים לרשותו.

לילדים ומבוגרים. בין האמנים הבולטים שנטלו חלק בפסטיבל, ניתן למצוא את אלה פיצ'רלד, סטינג ואת הזמרת הלבנונית פירוז.

פסטיבל בעלבפ¹

בפסטיבל האחרון השתתפו מספר אומנים בולטים כמו למשל הזמר הבריטי מיקה, שנולד בלבנון, אמנית הקברט המקסיקנית אסטריד חדאד וכן הזמרת האלג'ירית המפורסמת, ורדה.

ורדה האלג'ירית²

פסטיבל בעלבפ נוסד בשנת 1956 בעת כהונתו של הנשיא הלבנוני כמיל שמעון. האחרון ראה בפסטיבל ביטוי לתרומתה של

לבנון לתרבות העולמית והערבית בפרט. בעקבות הפסטיבל הראשון הקימה ממשלת לבנון ועדה שנועדה לקדם את הפסטיבל ברחבי העולם. ועדה זו ביטאה את החשיבות הלאומית שראתה הממשלה בפסטיבל.

לפסטיבל בבעלבפ השפעה ישירה על הכלכלה הלבנונית. המונים מכל רחבי העולם נוהגים לפקוד את הפסטיבל. לפיכך למפיקי האירוע אינטרס רב כי קודם לאירוע תשרור יציבות וביטחון במדינה המשועת. ואולם, למרות שאיפותיו של השלטון לקיים את הפסטיבל בכל שנה הרי שבמרוצת השנים נאלצה ממשלת לבנון לבטל מטעמי ביטחון. כך למשל, שנתיים לאחר הפסטיבל הראשון, בשנת 1958, נאלצו המארגנים לבטל את האירוע בעקבות מלחמת האזרחים שפרצה במדינה.³ עם פרוץ מלחמת האזרחים בשנת 1975 בוטל הפסטיבל למשך חמש עשרה שנים.⁴ מלחמת לבנון השנייה פגעה בעונת התיירות של 2006 ובתוך כך גרמה לביטול הפסטיבל. ואולם הסכם "דוחה" שנחתם ב-21 במאי 2008 סימל באופן רשמי את סיום המשבר הפנימי במדינה, והפיח תקווה כי יהיה ניתן לחדש את הפסטיבל המסורתי.

בחירתו של הגנרל מישל סלימאן לנשיאה החדש של לבנון, והתחושה של

³ מלחמת האזרחים של 1958 החלה כתוצאה ממשבר פוליטי פנימי, החשש מפני הארכת כהונת הנשיא כמיל שמעון. אל משבר פנימי זה נוספו מאבקים בתוך המזרח התיכון בין תומכי נאצר ומתנגדיו. המלחמה נמשכה מספר חודשים והסתיימה לאחר שנחתם אמריקנים נחתו בחופי בירות. עם תום המלחמה התמנה מפקד הצבא פואד שהאב לנשיא לבנון.

⁴ מלחמת האזרחים אשר פרצה בשנת 1975 הובילה לקריסת המדינה הלבנונית. הפלגים הניצים היו כוחות השמאל בהנהגת כמאל גינבלאט (עד להירצחו) אל מול כוחות הימין בראשות כמיל שמעון ופיר גימיל. הארגונים הפלסטינים אשר כתוצאה מנוכחותם בלבנון (יחד עם סיבות חברתיות ופוליטיות פנים-לבנוניות) פרצה המלחמה, חברו אל גינבלאט וכוחות השמאל הלבנוני. מנהיגים התחלפו, נאמנויות נשברו והמלחמה נמשכה כ-15 שנה. הסכם טאאף אשר נחתם בערב הסעודית הביא לסיום המלחמה והפיכתה של לבנון למעין מדינת חסות סורית.

¹ התמונה מתוך:

http://www.lgic.org/en/photos4_festival.php

² התמונה מתוך:

<http://www.1888music.com/warda-al-jazairia-167.html>

אסלאם

שתיקת הנשים: מילת נשים – הלכה או הפרה

”الْخِتَانُ سُنَّةٌ لِلرِّجَالِ مَكْرَمَةٌ لِلنِّسَاءِ”¹
המילה היא סונה (מנהג מחייב) לגברים
וסגולה לנשים

מיתוסים רבים ומסורות רבות, כמו גם ביקורת, התפתחו סביב מילת הנשים (בערבית: خَفَاض-חִפָּאצ', خِتَانُ الْأُنْثَى-חִיתָאן אל-אנת'אא). האם יש במילת נשים ערך של כבוד? ערך של צניעות? ערך דתי? או שמא שלילת חירות האישה והפרה בוטה של זכויות האדם? מנהג מילת הנשים נפוץ בצפון ובמערב אפריקה וגם בקרב קהילות מוסלמיות ברחבי העולם.² מוסלמים רבים מאמינים שהדת דורשת מהם לקיים את המנהג, על אף שמספר מלומדים מוסלמים מערערים על כך.

כמו מילת גברים,³ כך גם מילת נשים משמשת כטקס חניכה וקבלה לקהילה, טקס המתבצע בנערות בין הגילאים 5-12. חסידי המנהג מצדיקים אותו בצידוקים הכוללים אמונות דתיות, הפחתת הדחף המיני ואגב כך מניעת פריצות, סיבות קוסמיות, אריכות ימים והמשכה של מסורת ותרבות עתיקת יומין. מאידך, מתנגדיו

¹ אבן רג'ב עבד אלרחמן בן אחמד, פתח אל-בארי - שרע צחית אלבח'ארי, כתאב אל-באס, כרך 8 (אלמדינה, מכתבה אע-ערביה אל-את'ריה, 1996) עמ' 212.

² יש לציין כי מילת נשים איננה בלעדית למדינות אפריקה. גם בישראל ברוב שבטי הבדואים שבדרום הארץ עוברות ילדות ונערות בגילאים 12-17 מילה ללא הרדמה. גם במדינות אירופה נפוצים המקרים של מילת נשים.

³ מילת הגברים באסלאם נחשבת לחובה. מילת הגברים מסמלת את הקשר, הברית בין האל בין המאמין. כל מוסלמי טרם הגיעו לגיל בגרות מחויב לעבור ברית מילה. גיל המילה שנוי במחלוקת. יש הגורסים כי לא ניתן למול את הנער לפני גיל עשר, בעוד שישנם הגורסים כי מילה ביום השביעי היא המומלצת ביותר. יש לציין כי בראשית האסלאם תהליך המילה לא היה חובה. רק במאות שלאחר מות מוחמד קיבלה המילה את משמעותה הדתית וקיבלה בסיס בשריעה (ההלכה) המוסלמית.

התאוששות פוליטית, הובילו את המארגנים לחדש את מסורת פסטיבל בעלבכ. המסר שמבקשים המארגנים להעביר לעולם הוא שלבנון חיה, קיימת, ופניה קדימה.

פסטיבל בעלבכ⁵

ומה עם חזבאללה? הפסטיבל נערך בבעלבכ, עיר הנחשבת למעוז שיעי. כיצד אם כן מתיישבת רוח הפתיחות המנשבת מהפסטיבל עם השקפותיו של הארגון השיעי הרדיקלי? ובכן, נציגי חזבאללה הביעו חוסר שביעות רצון מאופיו של הפסטיבל ואף הציגו תערוכה אמנותית משלהם באזורי הפסטיבל. למרות זאת בעיני ראשי הארגון החשיפה של בעלבכ לעולם, תורמת לאינטרס הכללי של חזבאללה ותורמת לכלכלה של התושבים המקומיים.⁶

דני נאור

⁵ התמונה מתוך:

http://www.lgic.org/en/photos4_festival.php

⁶ http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/7540403.stm

טוענים שמילת הנשים נחשבת לפעולה מגונה בשל הנזק הבריאותי והנפשי שהיא עלולה לגרום. מחקרים מעידים ש-26% מכלל הנשים שנימולו חלו במחלות נפש ובמחלות ופגיעות גופניות כעקרות וסרטן. חלקן אף עבר הפלות.

הפסיכיאטרית המצרית ד"ר נואל אל-סעדאוי הייתה הראשונה שהעלתה את מילת הנשים אל סדר היום הציבורי במצרים. בראיונות לתקשורת ובספרה האוטוביוגרפי, מאחורי הרעלה, חשפה סעדאוי את החוויה הטראומטית בעקבות מעשה המילה שנעשה בה. כפסיכיאטרית, היא מרבה להדגיש את הנזקים הנפשיים הנגרמים לבנות העוברות מילה. טקס המילה גורם לנערה לחוש רגשי נחיתות ואף לשנוא את גופה. הנערה חשה כי המילה הינה סוג של עונש. את הבנות הללו מלווה התחושה כי הוריהן אינם אוהבים אותן ולכן הענישו אותן וביצעו בהן את המעשה הקשה.⁸

נואל אל-סעדאוי⁹

טוענים כי אין כל הצדקה, לא הלכתית ולא רפואית, לביצוע מילה לנשים (בניגוד למילת הגברים). הסיבה העיקרית למחלוקת נעוצה בעובדה שאין ציווי מפורש בקראן המחייב את המאמינים לערוך מילת נשים.

הויכוח האם מילת נשים היא חובה דתית באסלאם נסוב סביב החדית⁴ המספר שבשעה שראה מֶחמד, נביא האסלאם, את המיילדת אום עטיה אמר לה: ערכי מילה לנשים, אך אל תגזימי.⁵ חדית זה מצוטט על ידי חוג השמרנים כהוכחה שמֶחמד אכן ציווה על מילת נשים. מבחינתם, המילה היא צורך הכרחי לטהרה, ותפילתו של אדם שאינו נימול לא מתקבלת על ידי האל. יתר על כן, אינטלקטואלים שמרנים מאמינים כי אי קיום מילת נשים יפתח את השער להתפשטות תועבה ולהתפשטות תופעות הקיימות במערב כמו מחלת האיידס והידרדרות נשים לזנות.⁶ התמיכה במילת נשים איננה נחלת הגברים בלבד. ישנן נשים החושבות שמילת הנשים מגבירה את פוריות האישה. הן מאמינות שחלה עליהן החובה לדכא את יצרן המיני ובכך להפוך לטהורות ואף פוריות יותר.

חוג המתנגדים, דתיים וחילוניים כאחד, אינם רואים במילת הנשים פעולה דתית. שיח' אל-אזהר,⁷ השיח' טנטאוי טוען כי מילת הנשים אינו צו ההלכה ורוב הטקסים המתירים זאת, אין להם על מי לסמוך. אחת מטענות מתנגדי המילה היא שאם בורא עולם היה רואה חשיבות במילת נשים, הוא היה מזכיר זאת בקראן. הם

⁸ נואל אל-סעדאוי, מאחורי הרעלה (גבעתיים: מסדה, 1988). בספרה קובעת סעדאוי בנחרצות כי אין המדובר בציווי דתי-אסלאמי אלא במנהג קדום אותו היא מכנה "ברברי". היא מוקיעה את הממסד הדתי המשתף פעולה, בין אם בשתיקה או בתמיכה אקטיבית, בהמשך קיומו של מוסד מילת הנשים.

⁹ התמונה לקוחה מתוך:

<http://www.al-akhbar.com/ar/taxonomy/term/16,2325>

⁴ החדית הינו אוסף של הלכות, אגדות וסיפורים אודות הנביא מֶחמד ודרך חייו. אורחות חייו הפכו למנהג מחייב.

⁵ צחיח אלבח'ארי, כתאב אל-באס, עמ' 213.

⁶ חלק מאותם אינטלקטואלים אף טוען שהמערב הפועל נגד מילת הנשים, עושה זאת על מנת להוביל להתפשטות ערכים בלתי מוסריים בקרב המוסלמים.

⁷ אל-אזהר הינו המוסד האסלאמי הסוני החשוב ביותר בעולם האסלאם. מוסד זה נמצא במצרים.

הבינלאומי הינו ראוי ונכון אבל הפתרון צריך לבוא מתוך החברות המוסלמיות עצמן, בכלים ובמושגים שלהן ולא באמצעות הכלים והמושגים של המערב.

חן עמר

ביוני 2003 נערך כנס בקאהיר בנושא מילת הנשים ביוזמת המועצה הלאומית המצרית לאם ולילד ומספר ארגונים לא-ממשלתיים ממצרים, מאירופה ומהא"ם. בכנס השתתפו משלחות מ-28 מדינות ערביות ואפריקאיות בהן נהוגה מילת נשים בנוסף למומחים בינלאומיים. חשיבותו של הכנס הינה הטענה כי מנהג זה פוגע בכבודה של האישה, ויש בו הפרה בוטה של זכויות האדם.¹⁰ הוועדה לזכויות האדם של האו"ם קבעה שמילת נשים הינה מנהג אכזרי, לא אנושי, הנחשב בגדר טיפול משפיל. מילת הנשים, על פי ועדת האו"ם, פוגעת בזכותו של האדם לשלמות גופו.¹¹ בחודש יולי האחרון, ערך ארגון *Women Against Genital Mutilation* קמפיין בברצלונה, אשר הראה שבכל שנה 2 מיליון ילדות נאלצות לעבור ברית מילה.¹²

כיצד ניתן יהיה למנוע את מילת הנשים? אחד הפתרונות המוצעים הוא חינוך וביעור הבערות בקרב האוכלוסייה השמרנית. כך ניתן יהיה לצמצם את מימדי התופעה ולערער את ההנחה שבעזרת המילה ניתן לשמור על צניעותה של האישה. מכיוון שהאסלאם אינו מורה באופן חד משמעי על מילת נשים ועל החובה ההלכתית לבצעה, מוטלת החובה על אנשי הדת לאסור את המנהג ולהוכיח שהוא אינו חוקי ואינו אסלאמי. במילים אחרות, המאבק

¹⁰ <http://www.memri.org.il/cgi-webaxy/sal/sal.pl>

¹¹ <http://www.who.int/reproductive-health/fgm/>

¹² הקמפיין נערך למען 2 מיליון נשים ברחבי העולם שעוברות התעללות מינית לרבות מילת נשים. ארגון זה המוכר גם בשם: *Female Genital Cutting* (FGC) והוא פועל ברחבי העולם ובמיוחד במדינות אפריקה, במטרה להיאבק בתופעה של מילת הנשים. הארגון עובד בשיתוף עם "ארגון הבריאות העולמי" (World Health Organization).

http://bp1.blogger.com/_Dc8q8nuzrHw/SGdaK11AnHI/AAAAAAAAACjc/U5pB8pRjTsY/s1600-h/amampanties.jpg

רגע היסטורי

תימן

מתכון תימני לרוטב ישראלי –

"מבצע רוטב" והמעורבות הישראלית

במלחמת תימן¹

ברוך מזרחי, סוכן המוסד הישראלי למודיעין ולתפקידים מיוחדים, ירד באביב 1972 מכבש המטוס בשדה-התעופה בתימן ומיד שב למשימתו הסודית, בה עסק במסירות במשך שלוש השנים האחרונות. אולם, היתה זו שליחותו האחרונה. ב-18 במאי 1972 נלכד מזרחי על-ידי שירות הביטחון התימני ונכלא. הוא עונה קשות, נפשית ופיזית, ולבסוף הועבר בקיץ 1972 למצרים.

שליחותו המיוחדת של מזרחי בתימן נתקיימה במסגרת מאמצי של ישראל לאסוף מודיעין ולגייס סוכנים מקומיים. המשימה של מזרחי נבעה ממספר סיבות: ראשית, תימן ממוקמת באזור אסטרטגי, שכן חופיה חולשים על פני ימים ונתיבי שיט רבים וחשובים: מהאוקיינוס ההודי והמפרץ הפרסי אל הים האדום; לאורך חופי צפון-מזרח אפריקה ("קרן אפריקה"), מצרים ומפרץ אילת. שנית, מהיותה ממוקמת באזור אסטרטגי משכה תימן את תשומת-לבם של הסובייטים אשר ביקשו להשיג דריסת רגל בדרום חצי-האי ערב. אי-לכך, גילתה ישראל עניין בסוג

הפעילות של ברית-המועצות בארץ זו. שלישית, ארגוני טרור פלסטינים רבים הצליחו לתקוע עוגן בתימן והמודיעין הישראלי ביקש לאסוף עליהם מידע. לבסוף, החל משנת 1962 שררה בתימן מלחמת אזרחים עקובה מדם אשר למצרים היה חלק חשוב בפריצתה. דיווחים שוטפים מן השטח על סדרי הכוחות וסוג הפעילות המצרית, היו נחוצים מאוד לישראל של שנות השישים. ברם, איסוף מודיעין וגיוס סוכנים לא היתה הפעילות היחידה של ישראל. "היד הארוכה" של צה"ל הצליחה בין השנים 1964-1966, להגיע למחוזותיה הרחוקים של תימן ולקחת חלק פעיל במאבק הפנימי אשר קבע את עתידה של ארץ זו.

וויטנאם היא "תימן של אמריקה"²

מותו של האמאם אחמד אל-דין היתה ההזדמנות לה חיכה הקולונל עבדאללה אל-סלאל כדי לבצע הפיכה צבאית ולהשתלט על תימן. ואכן, ב-26 בספטמבר 1962 הוא הצליח לכונן את הרפובליקה הערבית של תימן תחת המשטר המלוכני של האמאם המודח מחמד אל-בדר, בנו של אל-דין. למרות הידיעות על מותו של האמאם אל-בדר, הצליח האחרון לשרוד ולגבש סביבו מחנה תומכים אשר יחד עמם ניהל את מלחמתו במשטר החדש. זמן קצר לאחר ההפיכה הנחיתה מצרים אלפים מחייליה על אדמת תימן, ואף החלה להפעיל את חיילות האוויר והים שלה כדי לסייע לכוחות המהפכה בראשות סלאל.

עד מהרה עלה בידו של הצבא המצרי לנתק את קווי האספקה ולמוטט את כוחותיו של אל-בדר. החיילים המצרים לא בחלו באמצעים במהלך המלחמה. כפרים

¹ מאמר זה מבוסס על מספר מקורות אליהם ניתן לפנות לשם עיון מעמיק יותר: מיכאל אורן, *שישה ימים של מלחמה* (אור-יהודה: דביר, 2004), עמ' 35; 39-41; עפר מור, *בצלו של הספינקס* (ירושלים: משרד-הביטחון, 2002), עמ' 190-194; יוסי מלמן ואיתן הבר, *המרגלים: פרשות ריגול במדינת ישראל* (תל-אביב: ידיעות אחרונות, 2002), עמ' 191-199; יואב שטרן, "כך התערבה ישראל במלחמת האזרחים בתימן", *הארץ* (ה-26 ביולי 2004), ראה ב-<http://www.haaretz.co.il/hasite/pages/ShArt.jht.ml?itemNo=455889>.

² גמאל עבד אל-נאצר מצוטט ב- אורן, *שישה ימים*, עמ' 35.

ערב, נודעו לאירועים בתימן השפעה שלילית על יחסי וושינגטון-קאהיר. ואכן, המתיחות בין הצדדים הובילה להידרדרות מהירה ביחסים בין שתי המדינות ולקריסת הקו המדיני האמריקני כלפי מצרים.

בתחילה ניסה ממשל קנדי לפעול בדרכים דיפלומטיות ולא ליצור קרע גלוי מול מצרים. למרבה ההפתעה, הכיר הממשל האמריקני בממשל המהפכני החדש, ומספר גורמים אף טענו כי המדיניות של ארצות הברית כלפי נאצר חשובה יותר מהמדיניות כלפי תימן ולפיכך לחצו על נשיאם להמשיך ולהפנות סיוע כלכלי למצרים. ואכן, ב-8 באוקטובר 1963 נחתם הסכם תלת-שנתי לסיוע כלכלי רחב-היקף בין ארצות הברית למצרים אשר בין היתר כלל משלוחי חיטה מעודפי החקלאות האמריקנית, ששימשו לייצור 60% מהלחם המצרי.

מן העבר השני ניצבה בריטניה אשר תמכה בכוחות האמאם אל-בדר, בין היתר משום שנתנה חסות למושבה עדן שבדרום תימן. ואולם מכיוון שלא עמדו לרשותה כוחות זמינים באזור תימן היא לא יכלה לסייע להם. אמנם, שליטי סעודיה שתמכו באימאם התימני, העבירו לצבא המלוכני אספקה באמצעות שיירות גמלים, אך המצרים הצליחו ברוב המקרים לחשוף אותן. בשלב זה עמדה לונדון בפני התלבטות לא קלה האם לספוג השפלה נוספת מידי נאצר לאחר התבוסה המדינית של 1956 ("מבצע מוסקטר"),⁴ או למצוא מוצא מדיני וצבאי שיסייע לצבאו של אל-בדר. בריטניה בחרה בחלופה השנייה. לאחר שהצליחו

שנחשדו בשיתוף-פעולה עם המלוכנים הושמדו והפכו לעפר ואפר. נשים נאנסו, גברים וילדים נרצחו, שבויי מלחמה שנתפסו הוצאו מיד להורג, ובפעם הראשונה בהיסטוריה הצבאית הערבית הופיע הנשק הכימי בשדה הקרב. ככול שחלף הזמן הלך והחמיר מצבו של הצבא המלוכני והוא נזקק בדחיפות להספקה של נשק וציוד לוחמה. חמור במיוחד היה מצבם של חיילי צבא אל-בדר אשר ברחו להרים בצפון המדינה והמשיכו לנהל את המלחמה משם.

עבדאללה אל-סלאל (במרכז) ותומכיו³

הידיעות הראשונות על ההפיכה הצבאית ועל המעורבות המצרית במלחמה בתימן הגיעו לבירות המערב, ובעיקר לווינגטון וללונדון, ימים ספורים לאחר ההפיכה. במהלך התחקירים חשדו אנשי המודיעין של המערב כי הנשיא המצרי היה בסוד העניינים ואף משך בחוטים של הזירה הפוליטית התימנית. לנוכח אירועים קודמים במזרח-התיכון בהם נאצר ותומכיו היו מעורבים בחתירה תחת משטרים פרו-מערביים, ולנוכח ראייתו של הנשיא האמריקני ג'ון קנדי את המעורבות המצרית כראשיתה של דריסת רגל סובייטית בדרום-

⁴ מוסקטר היה שם הקוד למבצע סיני ב-1956 אשר במהלכו תקפה ישראל את מצרים וכבשה את רצועת עזה וסיני. תפקידן של צרפת ובריטניה היה להתערב באם הצדדים לא ייענו לאולטימטום שהן תצגנה לצדדים, כאשר היה ברור שישראל תסכים לכך ומצרים תסרב. לדידה של ישראל, הצלחתה עמדה בצילו של הכישלון הדיפלומטי של שתי שותפותיה לסוד המבצע.

³ התמונה לקוחה מתוך <http://www.haaretz.co.il/hasite/pages/ShArt.jhtml?itemNo=455889>

להשיג את הסכמתם של מנהיגי המחנה המלוכני, יצרו אנשי שירות הביון הבריטי ה-MI6 (המקביל של "המוסד") קשר עם ראשי קהילת המודיעין בישראל וביקשו את עזרתם. ישראל מצידה, נענתה להצעה וקיבלה את האתגר.

החל מחודש פברואר 1964 ועד לשלהי 1966 הפעיל חיל-האוויר הישראלי שלוש-עשרה טיסות לאספקת נשק וציוד קשר מיושנים ללוחמים של צבא האמאם אל-בדר. מטוסי התובלה הישראליים טסו לאורך חופי סעודיה, הצניחו בהרים את הציוד ומשם המשיכו לעצירת תדלוק בגייבוטי כדי לשוב לישראל. כאן ראוי לציין, כי הסעודים וכוחות המלוכנים לא ידעו דבר על המעורבות הישראלית במלחמה נגד הקולונל סלא. שכן סביר מאוד להניח שאם היה נודע שיתוף-הפעולה הוא היה מופסק באופן מיידי. כיצד, אם כן, לא גילו הסעודים את מטוסי חיל-האוויר הישראלי? ובכן באותה התקופה לא היו ברשות חיל-האוויר הסעודי מערכות מכ"ם שיקנו לו את היכולת לעקוב אחר מעבר המטוסים הישראלי בתוך התחום הריבוני של הממלכה הסעודית. דבר זה, נוצל על ידי חיל האוויר הישראלי כדי לחצות את הקווים ולהגיע עד לדרום חצי האי ערב.

מדוע התערבה ישראל בסכסוך המקומי בתימן ומדוע נענתה לבקשת הבריטים? העימות בין אל-בדר לקולונל סלאל שיעבד את מצרים מבחינה כלכלית וצבאית לאירועים בתימן. למעלה מ-50 אלף חיילים, שליש מהצבא המצרי, הועברו לשדות הקטל של תימן והטביעו את נאצר וצבאו בבוץ של מלחמת אזרחים ארוכת שנים. התוצאות ניכרו מיד בשטח: המצב הצבאי הקשה, תחושות התסכול וההתמרמרות של החיילים והקצינים הובילו

את קאהיר לחשוש מפני מרידה של הכוחות הלוחמים בתימן. יתרה מזו, מצרים נאלצה להשקיע משאבים כלכליים אדירים לטובת צבאו של אל-סלאל. הדבר היה כרוך בהשקעה של למעלה מ-9 מיליארד דולר, דבר שדרדר את כלכלתה אל עברי פי פחת. לפיכך היה זה אינטרס אסטרטגי של ישראל לשחוק את הצבא המצרי בתימן ובכך לפגוע בכשירותו. אמנם, לא המלוכנים התימנים ולא הסעודים הוקירו תודה לישראל. זאת ועוד, לימים הפכו סעודיה ותימן לבנות בריתה של מצרים בעת מלחמת 1973. ברם, היכולת של מדינה קטנה מוקפת אויבים לפרוץ את המצור הערבי מעליה, ולהילחם באויבתה הגדולה ביותר מבלי להקריב קורבנות בנפש מצדה, הם שהניעו את ההנהגה הישראלית לשתף-פעולה עם כוחותיו של אל-בדר במלחמתם נגד אל-סלאל והמצרים. ואכן, כאשר פרצה מלחמת ששת-הימים ב-5 ביוני 1967, חסרה מצרים ארבע דיוויזיות שנותרו להילחם בתימן. דבר זה סייע בניצחון ההיסטורי וההרואי של ישראל על מדינות ערב.

מתקפת הפתע הישראלית בחודש יוני 1967 והניצחון המסחרר שבא לאחריה היווה קו-פרשת מים במזרח-התיכון. סדרי עולם השתנו בו. העולם הערבי הוכה בתדהמה ושקע במסע של הכאה על חטא. גם מצרים אשר נתפסה כאחראית העיקרית למפלה הערבית, לקתה בהלם ונסחפה לדיון ציבורי נוקב אודות הסיבות למפלה. בשלהי 1967 הושלמה הוצאת הכוחות המצריים מתימן, וכעבור שלוש שנים פסקו הקרבות. בתיווך סעודי הגיעו המלוכנים והרפובליקנים להסכם פשרה אשר נכנס לתוקף במאי 1970. נציגי המלוכנים נכנסו לממשל הרפובליקני-המהפכני ואילו האמאם אל-בדר יצא לגלות בלונדון. גם גורלו של אל-סלאל לא שפר עליו. בחודש

נובמבר 1967 הוא הודח בהפיכה צבאית ונאלץ לגלות לעיראק. למרות הפשרה שהושגה נותרה תימן משוסעת וחסרת יציבות עוד שנים רבות. היא הפכה לקן צרעות של ארגוני טרור אסלאמיים מכל רחבי העולם, ולמדינה הענייה ביותר במרחב הערבי.

ד"ר יהודה בלנגה

מעוניינים לכתוב באוריינט אקספרס?

הינכם מוזמנים לשלוח אלינו מאמרים (עד 700

מילה), בנושאים אקטואליים, פרי עטכם.

שילחו לכתובת:

orient.express.biu@gmail.com

קולות מן המזרח

שירה תורכית

ALEA IACTA EST / הפור נפל*

ג'אן יוג'ל (Can Yücel)

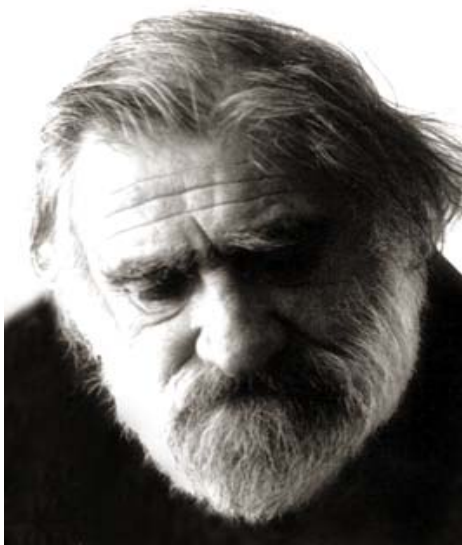
אֶטִּילָה חָצָה אֶת הַדְּנוּבָה
חֲנִיבֶעֱל חָצָה אֶת הָאֱלָפִים
יוליוס קיסר חָצָה אֶת נַהַר הַרובִּיקוֹן

וְאֲנִי חֲצִיתִי
אֶת עֲצָמֵי
שׁוֹרֵף אֶת כָּל הַפְּרָחִים מֵאֲחוֹרָי.

מתורכית: ד"ר אפרת אביב

* ב-10 בינואר בשנת 49 לפנה"ס, חצה יוליוס קיסר עם צבאו את נהר הרוביקון בדרכו לעיר רומא. חציית הרוביקון היוותה הצהרה על כוונתו שלא לכבד את החלטת הסנאט שהדיחה אותו מתפקידיו, וכן את מהלך הפתיחה של מלחמת אזרחים, בה ניצח את המצביא הרומי פומפיוס והשתלט על רומא. יוליוס קיסר קרא "הפור נפל" טרם חציית הנהר. המושג "לחצות את הרוביקון" משמעותו היא, שאין דרך חזרה.

ג'אן יוג'ל - (1926-1999)

ג'אן יוג'ל¹

יוג'ל היה בנו של שר החינוך התורכי לשעבר, חסן עלי יוג'ל (Hasan Ali Yücel). בוגר אוניברסיטת אנקרה, למד פילולוגיה קלאסית (ובכלל זה לטינית ויוונית) בפקולטה לשפות, היסטוריה וגיאוגרפיה והמשיך את לימודיו באוניברסיטת קיימברידג'. את עבודות הספרות הראשונות שלו החל לפרסם בתקופה זו. חי בצרפת ובאנגליה שנים רבות. חלק משירותו הצבאי עשה בקוריאה בשנים שלאחר המלחמה (1953). עבר בתחנת הרדיו של ה-BBC בחטיבה לשידורים בתורכית. יוג'ל שב לתורכיה בשנת 1958. עם שובו, עבר להתגורר באסתאנבול, שם גילה עניין בתרגומים ואף עבד במקביל כמדריך טיולים במרמריס ובודרום. הוא נשפט בעת ההתפיכה של ה-12 במרץ 1970 לשבע וחצי שנות מאסר (יש אומרים ל-15 שנה) ככל הנראה, בשל תרגומים שעשה לכתבי מאו וצ'ה גווארה. הוא ישב בכלא באדנה (Adana), עד שקיבל חנינה ב-1974. פרסם מאמרים, תרגומים ושירה במגוון רחב של כתבי עת ביניהם ב-Dost (ידיד), şiir Sanatı (שירה) ועוד. בשל השימוש שעשה יוג'ל בשירתו בשפת רחוב גרוטסקית, סלנג, ביטויים הלקוחים משירי עם וכיו"ב, הוא זכה לגינויים לעתים קרובות. יחד עם זאת, שליטתו בשפות ומשחקי המלים שהשתמש בהם, יצרו מימדים חדשים של תובנה בשירתו.

ד"ר אפרת אביב

¹ התמונה לקוחה מתוך : <http://www.yazarlar.eu/yucel>